

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2016. – Т. 33-34. – С. 199-205

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2016. – Volume. 33-34. – pp. 199-205

УДК: [351.751:342.727](477)

© Уляна Гев'юк¹,
© Ірина Равлик²

Інституційне забезпечення інформаційних прав і свобод людини в Україні

У статті досліджується інституційне забезпечення інформаційних прав та свобод людини в Україні. Авторами здійснено аналіз міжнародних нормативно-правових документів та норм українського законодавства, в яких визначено загальноприйняті принципи та стандарти реалізації інформаційних прав людини. Охарактеризовано структуру інституційної системи інформаційних прав і свобод людини, що складається з органами державної влади та місцевого самоврядування, а також громадянського суспільства.

Дослідивши особливості інституційної системи забезпечення інформаційних прав та свобод людини, автори дійшли висновку, що ключова роль у ній належить Верховній Раді України, Президентові України, органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, а також інститутам громадянського суспільства, які виконують свої повноваження згідно норм законодавства. На основі аналізу нормативної складової функціонування інформаційної сфери, слід зазначити, що забезпечення інформаційних прав та свобод людини виражається у законодавчих гарантіях свободи слова та доступу до інформації для кожного громадянина. У практичному вимірі, особа має право вільно висловлювати свої політичні погляди, які не суперечать нормам конституції, а також безперешкодно отримувати повну та неупереджену інформацію.

Ключові слова

Міжнародні нормативно-правові акти, права і свободи людини, інформаційні права і свободи людини, право на інформацію, інституційна система прав і свобод людини.

The institutional providing of informative human rights and freedoms in Ukraine

Modern political processes in Ukraine are characterized not only dynamic but also expansion of circle of subjects, improvement of existing and claim of new institutes of the state and institutes of civil society. In the article the institutional providing of informative human rights and freedoms is investigated in Ukraine. Authors are carry out the analysis of international normatively-legal documents and norms of the Ukrainian legislation, the generally accepted principles and standards of realization of informative human rights are certain in that.

Investigating the features of the institutional system of providing of informative human rights and freedoms, authors came to the conclusion, that a key role in her belongs to Verkhovna Rada of Ukraine, President of Ukraine, executive bodies, organs of local self-government, and also institutes of public society, that execute the plenary powers in obedience to the norms of legislation. On the basis of analysis of normative constituent of functioning of informative sphere, it should be noted that providing of informative human rights and freedoms is expressed in the legislative guarantees of freedom of speech and access to information for every citizen. In the practical measuring, a person has a right freely to expound the political looks that does not conflict with the norms of constitution, and also without difficulty to get complete and objective information.

Keywords

International normatively-legal acts, human rights and freedoms, informative rights and freedoms of man, a right to information, institutional system of human rights and freedoms.

¹ Асистент кафедри політології та державного управління, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: ulgevyk@gmail.com

² Асистент кафедри політології та державного управління, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: Irynar13@gmail.com

Постановка наукової проблеми. У рамках зовнішньополітичного курсу України на шляху до повноправного членства у Європейському співтоваристві важливого значення набуває дослідження проблематики інституційного забезпечення прав та свобод людини в Україні. Саме з появою нових інформаційних технологій інформація стає постійним і необхідним атрибутом забезпечення діяльності держави, громадських організацій та громадян. Інформаційні права та свободи надають можливість забезпечити ефективні взаємовідносини між громадянином і державою та обумовлюють переоцінку пріоритетів розвитку держави в управлінні інформаційною сферою. Діяльність всіх органів і структур, що впливають на забезпечення інформаційних прав і свобод людини, безумовно потребує стабільного і надійного функціонування.

Конституційний лад України ґрунтується на визнанні людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності та безпеки, як найвищої соціальної цінності. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, оскільки вона відповідальна перед людиною і суспільством за свою діяльність. У демократичних державах інституційна модель гарантування реалізується вищими органами державної влади (глава держави, парламент, уряд), центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та спеціальними органами (омбудсмени, суди, органи внутрішніх справ, прокуратура та інші).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Починаючи з середини ХІХ століття величезну увагу становленню і розвитку сфери забезпечення та гарантування інформаційних прав і свобод людини, приділяють такі видатні світові вчені як: Д. Белл, Е. Бредлі, П. Бурдье, М. Маклюен, Т. Пітерсон, Ф. Сіберт, У. Шрамм та ін.

На початку ХХІ століття інтерес до позначеної проблематики оновився з новою силою. Учені позначили принципово нові підходи в проблематиці інформаційних прав і свобод, інформаційною безпеки, зокрема доцільно звернути увагу на досягнення наступних дослідників: С. Алексєєв, А. Арістова, М. Байтін, К. Беляков, В. Брижко, Т. Бондаренко, О. Дзьобань, А. Малько, А. Марущак, Н. Матузов, В. Нерсєсянц, В. Пилипчук, Г. Почепцов, Ю. Решетов, Н. Савінова, В. Сирих, Р. Халфін, А. Черданцев, В. Фурашев.

Саме тому автори статті ставлять за мету охарактеризувати інституційну систему забезпечення інформаційних прав та свобод людини. Для досягнення поставленої мети у роботі здійснено аналіз міжнародних та внутрішньодержавних нормативно-правових актів і досліджено особливості діяльності вищих органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері інформаційних прав та свобод людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні політичні процеси в Україні характеризуються не лише своєю динамічністю, а й розширенням кола суб'єктів, удосконалення існуючих і утвердження нових інститутів держави та інститутів громадянського суспільства. В Україні формально інституційне забезпечення прав та свобод людини істотно не відрізняється від його аналогів у країнах-членах ЄС. Воно здійснюється вищими органами державної влади (Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України) та органами місцевого самоврядування.

Україна є однією з держав, яка ратифікувала найбільше міжнародних документів з питань прав і свобод людини. Однак на практиці чимало механізмів, закладених в цих актах, не функціонують належним чином. Державні органи постійно заявляють, що вони визнають права та свободи, однак нині існує ряд проблем з дотриманням та ефективним захистом цих прав.

Тому варто розглянути міжнародні нормативно-правові документи, в яких визначено демократичні принципи та стандарти забезпечення інформаційних прав людини. Вперше, закріплення інформаційних прав людини відбулося у Загальній декларації прав людини (1948 р.), яка проголошує права кожної людини на свободу переконань і на вільне їх виявлення, визначено свободу пошуку, одержання і поширення інформації та ідеї (ст. 19)³. Аналогічний зміст інформаційних прав і свобод людини можна знайти також у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966 р.) та Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини (1950 р.). Дана Конвенція є особливо актуальною для України з огляду на те, що наша держава ратифікувала Протокол 11, який передбачає можливість захисту громадянами України своїх прав і свобод у Європейському суді з прав людини. У Ст. 10 Конвенції зазначено: «Кожен має

³ Загальна декларація прав людини. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015

право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримання своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів»⁴.

Практика Європейського Суду з прав людини значною мірою конкретизує цю норму, трактуючи термін «вираження поглядів» як подання інформації в будь-якій формі (документи, промови, зображення, дії, що відображають позицію чи подають інформацію, тощо), а також за допомогою будь-яких засобів (наприклад, друковані та електронні ЗМІ, кінофільми, вистави, тощо). Таким чином, захист поширюється не лише на саме вираження поглядів, а й на засоби такого вираження. Захищається не лише вираження політичних поглядів, а й діяльність у мистецькій сфері та інформація комерційного характеру⁵.

Якщо вищезгадані міжнародно-правові акти мають універсальний характер, то питання реалізації окремих видів інформаційних прав людини отримали відображення у Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (м. Орхус, Данія, 1998 р.) та Конвенції про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру (підписана в Страсбурзі, у 1981 р.).

Аналізуючи чинне законодавство України відносно закріплення прав людини і громадянина, пов'язаних з інформацією, варто зупинитися на нормах прямої дії, тобто – конституційних. Відповідно до Конституції України: «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір»⁶. Конкретизують дану конституційну норму положення Цивільного кодексу України, Закони України: «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про телекомунікації», «Про звернення громадян», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». Вище перелічені законодавчі акти врегульовують різноманітні сторони розвитку інформаційного суспільства в цілому, одночасно не достатньо формують сприятливе середовище для реалізації інформаційних прав в Україні.

Основні проблеми пов'язані з низьким рівнем інформаційної грамотності, зокрема, стосовно своїх прав, неправомірним віднесенням органами державної влади інформації до такої, що є з обмеженим доступом, а саме, незаконне накладення грифу таємності, недостовірність інформації, яку отримують споживачі. Особливо гостро дана проблема отримала свій прояв під час Євромайдану 2013 р., подій в АР Крим та на Сході України, коли населенню транслювали декілька разів поспіль одні й ті ж фрагменти бойових дій, коментуючи це постійним протистоянням та періодичною ескалацією конфлікту⁷.

Здійснення і втілення в життя норм і стандартів з реалізації прав та свобод людини зазначених у міжнародних та внутрішньодержавних нормативно-правових актах покладається на органи державної влади, місцевого самоврядування та неурядові організації. Основним напрямком діяльності Верховної Ради України є законотворча робота у сфері забезпечення прав та свобод людини та громадяни. Окремо зупинимося на аналізі деяких структурних одиниць ВРУ.

Варто звернути увагу на діяльність Комітету Верховної ради України з питань свободи слова та інформаційної політики, який забезпечує державну політику у сфері інформації та інформаційної безпеки, відповідає за забезпечення свободи слова, права громадян на доступ до інформації в друкованих, електронних засобах масової інформації та Інтернеті⁸.

Не менш важливою є робота Комітету Верховної ради України з питань прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин, основними предметами відання якого є: доде-

⁴ Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

⁵ Огляд практики Європейського Суду з прав людини.(2002). Норми і стандарти Конвенції про захист прав і основних свобод. Київ, Мін-во юстиції України. – С. 37.

⁶ Конституція України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

⁷ Рудик, Л.І. (2015) «Актуальні проблеми реалізації права на доступ до інформації під час подій на Євромайдані 2013, на території АР Крим та Сходу України». Імперативи розвитку цивілізації. *Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції «Інформаційна безпека у воєнній сфері. Сучасний стан та перспективи розвитку»*. ФОП О.С. Ліпкан, Київ. №2. С.172. С.53.

⁸ Витяг з додатку до Постанови Верховної Ради України від 4 грудня 2014 р. № 22 – VII. Режим доступу: http://komsvobslova.rada.gov.ua/news/pro_Comitet/zagalna/72635.html

рвання прав і свобод людини і громадянина; діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; регулювання збирання і використання персональних даних про особу; співробітництво з Радою Європи, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі у сфері додержання (захисту) прав людини; з Комісією ООН з прав людини відповідно до статутних завдань зазначених організацій, що збігаються з компетенцією Комітету; з національними установами країн-членів СНД з питань захисту прав людини; забезпечення зв'язків з українцями за кордоном⁹.

Отже, Комітети Верховної Ради України тією чи іншою мірою сприяють забезпеченню інформаційних прав і свобод людини і громадянина, здійснюють розробку законопроектів та контроль за дотриманням основних принципів у даній сфері.

Також парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України входить у компетенції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Право на доступ до публічної інформації, як одне зі спектру інформаційних прав, особливо потребує ефективного механізму контролю за його забезпеченням, яким є Уповноважений з прав людини.

Кожного року Уповноважений представляє Верховній Раді України щорічну доповідь про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими і службовими особами, які порушували своїми діями (бездіяльністю) права і свободи людини і громадянина, та про виявлені недоліки в законодавстві щодо захисту прав і свобод людини і громадянина. Парламент враховує висновки та рекомендації омбудсмена у своїй подальшій діяльності, у тому числі під час прийняття законів, внесення до них змін та доповнень¹⁰.

Оскільки права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, то й для Президента як глави держави це є безумовним пріоритетом. Фактично всі повноваження глави держави спрямовані на забезпечення основних прав і свобод громадян¹¹. Оскільки мають за мету благополуччя громадян та розвиток правової, демократичної держави. У межах своїх компетенцій, він вступає в безпосередні відносини з суб'єктами політичного процесу, уособлюючи при цьому державу в цілому: проводить зустрічі з громадянами під час робочих поїздок по Україні, через департаменти своєї Адміністрації, здійснює прийом громадян і веде роботу з їх зверненнями.

Наступною ланкою державної влади, що володіє правом безпосередньо управляти країною, виконувати закони та інші нормативні акти, ухвалені законодавчою владою є Кабінет Міністрів України. Крім Кабінету Міністрів, здійснювати функції виконавчої влади можуть центральні органи виконавчої влади – міністерства, державні комітети, інші відомства, місцеві (обласні і районні) державні адміністрації.

Щодо міністерств, то окрему увагу варто приділити новому Міністерству інформаційної політики України, яке було створене 2 грудня 2014 р. відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про формування складу Кабінету Міністрів України»¹². 14 січня 2015 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України», відповідно до якої створено Міністерство інформаційної політики України та затверджено відповідне Положення. Згідно з Положенням, Міністерство інформаційної політики є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційного суверенітету України, зокрема, з питань поширення суспільно важливої інформації

⁹ Предмет відання Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. Режим доступу: http://kompravlud.rada.gov.ua/kompravlud/control/uk/publish/article?art_id=45165&cat_id=44826

¹⁰ Собків, Я.М. Місце та роль державних органів у механізмі захисту інформаційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Режим доступу: <http://goal-int.org/miscellaneous-rol-derzhavnix-organiv-u-mexanizmi-zaxistu-informacijnix-prav-i-svobod-lyudini-i-gromadyanina-v-ukraini/>

¹¹ Конституція України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

¹² Постанова Верховної Ради України «Про формування складу Кабінету Міністрів України» від 17 лютого 2009 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/9-19>

в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів¹³.

Ключовими завданнями Міністерства є: протидія інформаційній агресії з боку Росії; розробка стратегії інформаційної політики держави та концепції інформаційної безпеки України; координація органів влади в питаннях комунікації та поширення інформації¹⁴. Тобто всі напрямки діяльності Міністерства повинні бути спрямованими на захист прав людини.

Згідно з положеннями Європейської хартії місцевого самоврядування органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію інформаційних прав та свобод людини. В Україні вони закріплені в загальному вигляді у Конституції, а їх деталізація міститься в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні», Положенні про загальні збори громадян за місцем проживання в Україні, а також у галузевому законодавстві – «Про транспорт», «Про освіту», у Земельному, Лісовому, Водному кодексах України та інших правових актах.

Варто визначити, що функції місцевого самоврядування – це основні або кардинальні, пріоритетні та постійні напрями і види його здійснення, передусім щодо реалізації природного права людини і громадянина на місцеве самоврядування, тобто гарантованого державою права та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України¹⁵. Зокрема, до структури більшості міських рад входять підрозділи, які забезпечують реалізацію інформаційних прав та свобод громадян, а також – права на інформацію, як правило, це відділи інформації на зв'язків з громадськістю (назва може варіюватися).

Органи місцевого самоврядування покликані забезпечити реалізацію прав людини і громадянина в межах закону, здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення, громади. Місцеве самоврядування дає змогу демократизувати апарат управління, забезпечувати врахування інтересів територіальних громад під час проведення державної політики, оптимально поєднувати інтереси і права людини та інтереси держави. Система місцевого самоврядування сприяє утвердженню таких демократичних цінностей, як активна громадська участь та плюралізм, реалізації та захист прав людини та громадянина, загалом, та інформаційних прав, зокрема.

Не менш важливу роль у інституційному забезпеченні інформаційних прав і свобод людини відіграють громадські організації. Як зазначено у Законі України «Про громадські об'єднання», вони мають право вільно отримувати, поширювати інформацію, пропагувати свою мету та цілі¹⁶. Реалізація людиною та громадянином своїх інформаційних прав та свобод безпосередньо залежить від доступу до інформації. Саме громадським організаціям належить основна роль у здійсненні запитів на доступ до публічної інформації. Вони можуть ініціювати проведення консультацій з громадськістю з питань, шляхом подання відповідних пропозицій громадській раді або безпосередньо органам виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Отже, інститути громадянського суспільства покликані забезпечувати зворотний зв'язок між державою і суспільством, здійснювати контроль за діяльністю державних органів та пропонувати їм свої програми вирішення кризових питань, брати активну участь у виробленні державного курсу, спрямованого на розв'язання актуальних для суспільства проблем, а захист інформаційних прав є однією з таких.

Висновки. Дослідивши особливості інституційної системи забезпечення інформаційних прав та свобод людини, можна дійти висновку, що ключова роль у ній належить Верховній Раді України, Президентові України, органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, а також інститутам громадянського суспільства, які виконують свої повноваження згідно норм

¹³ Постанова Кабінету Міністрів України «Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України» від 14 січня 2015р № 2. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF>

¹⁴ Положення про Міністерство інформаційної політики України від 14.01.2015. Режим доступу: <http://mip.gov.ua/documents/7.html>

¹⁵ Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 22.03.2012. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

¹⁶ Закон України «Про громадські об'єднання» від 02.11.2016. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

законодавства. Проаналізувавши нормативну складову функціонування інформаційної сфери, слід зазначити, що забезпечення інформаційних прав та свобод людини виражається у законодавчих гарантіях свободи слова та доступу до інформації для кожного громадянина. У практичному вимірі, особа має право вільно висловлювати свої політичні погляди, які не суперечать нормам конституції, а також безперешкодно отримувати повну та неупереджену інформацію. Отже, інформаційне законодавство нашої держави відповідає міжнародним принципам та потребам подальшої демократизації України. Водночас, воно ще потребує подальшого розвитку, вдосконалення та розробки Інформаційного Кодексу України.

Список джерел

1. Витяг з додатку до Постанови Верховної Ради України від 4 грудня 2014 р. № 22 – VII. Режим доступу: http://komsvobslova.rada.gov.ua/news/pro_Comitet/zagalna/72635.html (дата перегляду 10. 10. 2016)
2. Загальна декларація прав людини. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата перегляду 12. 10. 2016)
3. Закон України «Про громадські об'єднання» від 02.11.2016. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата перегляду 10. 11. 2016)
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 22.03.2012. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата перегляду 10. 11. 2016)
5. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата перегляду 12. 10. 2016)
6. Конституція України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата перегляду 10. 10. 2016)
7. Огляд практики Європейського Суду з прав людини. (2002) Норми і стандарти Конвенції про захист прав і основних свобод. Київ, Мін-во юстиції України. – С. 37.
8. Положення про Міністерство інформаційної політики України від 14.01.2015. Режим доступу: <http://mip.gov.ua/documents/7.html> (дата перегляду 12. 11. 2016)
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України» від 14 січня 2015р № 2. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF> (дата перегляду 12. 11. 2016)
10. Постанова Верховної Ради України «Про формування складу Кабінету Міністрів України» від 17 лютого 2009 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/9-19> (дата перегляду 12. 11. 2016)
11. Предмет відання Комітету з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин. Режим доступу: http://kompravlud.rada.gov.ua/kompravlud/control/uk/publish/article?art_id=45165&cat_id=44826 (дата перегляду 12. 10. 2016)
12. Рудик, Л.І. (2015) «Актуальні проблеми реалізації права на доступ до інформації під час подій на Євромайдані 2013, на території АР Крим та Сходу України», Імперативи розвитку цивілізації. *Матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції «Інформаційна безпека у воєнній сфері. Сучасний стан та перспективи розвитку»*, ФОП О.С. Ліпкан. Київ. №2. С.172, – С.53.
13. Собків, Я.М. Місце та роль державних органів у механізмі захисту інформаційних прав і свобод людини і громадянина в Україні. Режим доступу: <http://goal-int.org/misc-ta-rol-derzha-vnix-organiv-u-mexanizmi-zaxistu-informacijnix-prav-i-svobod-lyudini-i-gromadyanina-v-ukraini/> (дата перегляду 7. 11. 2016)

References

1. Vytyah z dodatku do Postanovy Verkhovnoyi Rady Ukrayiny vid 4 hrudnya 2014 r. № 22 – VII. URL: http://komsvobslova.rada.gov.ua/news/pro_Comitet/zagalna/72635.html (accessed 10 zhovtnya 2016)
2. Zahal'na deklaratsiya prav lyudyny. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (accessed 12 zhovtnya 2016)
3. Zakon Ukrayiny «Pro hromads'ki ob'yednannya» vid 02.11.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (accessed 10 lystopada 2016)

4. Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovryaduvannya v Ukraini» vid 22.03.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (accessed 10 lystopada 2016)
5. Konventsiya pro zakhyst prav i osnovopolozhnykh svobod lyudyny. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (accessed 12 zhovtnya 2016)
6. Konstytutsiya Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed 10 zhovtnya 2016)
7. Ohlyad praktyky Yevropeys'koho Sudu z prav lyudyny.(2002) Normy i standarty Konventsii pro zakhyst prav i osnovnykh svobod. Kyiv. Min-vo yustyttsiyi Ukrainy. – S. 37.
8. Polozhennya pro Ministerstvo informatsiynoyi polityky Ukrainy vid 14.01.2015. URL: <http://mip.gov.ua/documents/7.html> (accessed 12 lystopada 2016)
9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pytannya diyal'nosti Ministerstva informatsiynoyi polityky Ukrainy» vid 14 sichnya 2015r № 2. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF> (accessed 12 lystopada 2016)
10. Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy «Pro formuvannya skladu Kabinetu Ministriv Ukrainy» vid 17 lyutoho 2009 r. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/9-19> (accessed perehlyadu 12 lystopada 2016)
11. Predmet vidannya Komitetu z pytan' prav lyudyny, natsional'nykh menshyn i mizhnatsional'nykh vidnosyn. URL: http://kompravlud.rada.gov.ua/kompravlud/control/uk/publish/article?art_id=45165&cat_id=44826 (accessed 12 zhovtnya 2016)
12. Rudyk, L.I. (2015) «Aktual'ni problemy realizatsiyi prava na dostup do informatsiyi pid chas podiy na Yevromaydani 2013, na terytoriyi AR Krym ta Skhodu Ukrainy», Imperatyvy rozvytku tsyvilizatsiyi / *Materialy mizhvidomchoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Informatsiyna bezpeka u voyennyi sferi. Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku»*, FOP O.S. Lipkan. Kyiv. №2, S.172, – S.53.
13. Sobkiv, YA.M. Mistse ta rol' derzhavnykh orhaniv u mekhanizmi zakhystu informatsiynnykh prav i svobod lyudyny i hromadyanyna v Ukraini. URL: <http://goal-int.org/misce-ta-rol-derzhavnix-organiv-u-mexanizmi-zaxistu-informacijnix-prav-i-svobod-lyudini-i-gromadyanina-v-ukraini/> (accessed 7 lystopada 2016)